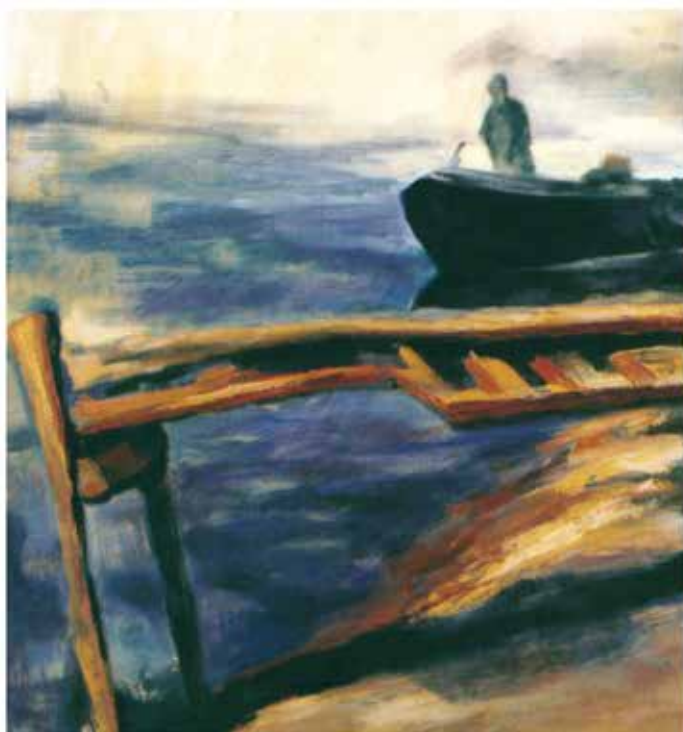

AHMET CEMAL

KIYIDA YAŞAMAK

ROMAN

3.
BASKI

AHMET CEMAL
DOKUNMAK

© 1999, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1999

2. basım: Ağustos 2017, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak baskı: Azra Matbaası

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2

Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-510-968-8

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789755109688

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

AHMET CEMAL

DOKUNMAK

ÖYKÜ

Ahmet Cemal'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Şeref Bey Artık Burada Yaşamıyor, 1999

Sanat Üzerine Denemeler, 2000

Bizi Yaşatanlar ve Öldürenler, 2002

İnsana Dönmek, 2002

Oynamak Varken, 2002

Giderayak, 2004

Kıyıda Yaşamak, 2004

Lanetlenmiş Ağustosböcekleri, 2012

Önce Şairleri Yaktılar, 2014

AHMET CEMAL, 1942'de doğdu. St. Georg Avusturya Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Aynı fakültede bir süre asistanlık yaptı. İstanbul'daki Avusturya Kültür Ataşeliği'nde çalıştı. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde çeviri dersleri verdi. *Yeni Ufuklar*, *Varlık*, *YAZKO Edebiyat*, *Gergedan*, *Argos* ve *Milliyet Sanat* dergilerinde yazdı. 1980'de Mustafa Kemal Ağaoğlu tarafından kurulan Yazarlar ve Çevirmenler Yayın Üretim Kooperatifi'nde (YAZKO) genel yayın koordinatörü olarak çalıştı. Aynı yerde *YAZKO Çeviri Dergisi*'ni kurdu ve yönetti. Anadolu Üniversitesi'nde 19 yıl süreyle, lisans, lisansüstü ve doktora eğitimi düzeyinde olmak üzere, İletişim Bilimleri Fakültesi'nde Sanat Tarihi, Estetik, Kültür Tarihi, Metin Yazımı ve Metin Çözümleme, Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Temel Sanat Kavramları, Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nde de Dünya Tiyatro Tarihi, Çağdaş Tiyatro, Tiyatro Edebiyatı ve Tiyatro Estetiği derslerini verdi. İstanbul ve Mimar Sinan üniversitelerinin tiyatro bölümlerinde Dünya Tiyatro Tarihi ve Tiyatro Edebiyatı derslerini üstlendi. Bahçeşehir Üniversitesi'nde beş yıl boyunca Antikçağ'dan Günümüze Eleştirel Düşüncenin Tarihi, Edebiyat ve Eleştirel Düşünce ve Estetik ve Temel Sanat Kavramları derslerini verdi. Ingeborg Bachmann, Walter Benjamin, Bertolt Brecht, Hermann Broch, Elias Canetti, Paul Celan, Ernst Fischer, E.H. Gombrich, Goethe, Friedrich Hölderlin, Franz Kafka, Heinrich v. Kleist, Georg Lukács, Robert Musil, Friedrich Nietzsche, E.M. Remarque, Novalis, R. M. Rilke, Anna Seghers, Manès Sperber, Georg Trakl ve Stefan Zweig'in çeşitli eser-

lerini Türkçeye çevirdi. Deneme ve makaleleri *Yaşamdan Çevirdiklerim*, *Odak Noktasında Yaşananlar*, *Şeref Bey Artık Burada Yaşamıyor*, *Bizi Yaşatanlar* ve *Öldürenler*, *Aradığımız Tiyatro*, *Oynamak Varken*, *Sanat Üzerine Denemeler*, *Okuyan Gençliğe Mektuplar*, *İnsana Dönmek*, *Giderayak*, *Lanetlenmiş Ağustosböcekleri* ve *Önce Şairleri Yaktılar* başlığıyla kitaplaştı. Şiirleri *Geçmiş Bir Dua Kitabından* adıyla yayımlandı. *Kıyıda Yaşamak* başlıklı bir romanı ve *Dokunmak* başlıklı bir hikâye kitabı var. 1988 yılında Türk kültürüne yaptığı hizmetler nedeniyle Anadolu Üniversitesi Senatosu tarafından kendisine fahri doktora unvanı verildi. 2010 yılında Avusturya Cumhurbaşkanı tarafından Avusturya Federal Cumhuriyeti Altın Liyakat Nişanı'na layık görüldü. Aynı yıl, Türkiye Cumhuriyeti ve Federal Almanya Cumhuriyeti tarafından ilk kez düzenlenen Tarabya Çeviri Ödülleri çerçevesinde, Almancadan Türkçeye çeviri dalında büyük ödülü aldı. *Lanetlenmiş Ağustosböcekleri* başlıklı deneme kitabıyla 2012 yılında Türkiye Gazeteciler Cemiyeti tarafından verilen Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü kazandı. Aynı yıl Dil Derneği tarafından kendisine Türk Dil Kurumu'nun 80. kuruluş yıldönümü nedeniyle ve Türk diline katkılarından ötürü Onur Ödülü verildi. 2013 yılında TÜYAP tarafından on sekizincisi düzenlenen İzmir Kitap Fuarı'nın Onur Yazarı seçildi. 2014 yılında ise Hermann Broch'tan yaptığı *Vergilius'un Ölümü* başlıklı roman çevirisiyle Avusturya Devlet Çeviri Ödülü'ne layık görüldü. 2017'de İstanbul'da öldü.

İçindekiler

Dosyası Çabuk Kapatılan Bir Ölüm Olayı	15
Claudia	33
Dokunmak	39
Vergilius'un Son Gecesi Üzerine Bir Çeşitleme	47
Balkondaki Defterler	59
Dört İncil	65
Olmayan Bir İstanbul Gecesinde Seninle Gezinmek	73
Yazılamayan Bir Öykünün Serüveni	89
Giritli Dayı'nın Sabah Çiçekleri	103
... Ve O Kentlerin Fotoğrafsız Zamanları	111

“Yaşayan bir varlığın günahlı olduğuna inananlar, Tanrı’nın
ya günahı yaratacak kadar kötü olabileceğine ya da
kusursuz varlık yaratma girişimlerinde çok yanlışlıklar
yaptığına inanmak zorundadırlar...”

Bernard Shaw

... Eskiden bu öyküler, zamanın denizlerinde, benim zamanlarımın denizlerinde yüzen parçalardı. Bazıları –çoğunu artık anımsayamadığım– beklentilerle dolu, bitmiş ya da bitmemiş, gönderilmiş ya da gönderilmemiş mektuplardı; bazıları başka metin türlerinin saçak altlarına, satır aralarına usulca kıvrılıvermiş yazılardı; bazıları da, neden kaleme alındıkları artık hiç bilinmeyen, öylece ortada kalıvermiş kırıntılardı.

Günün birinde baktım, yine içinde yüzdükleri o deniz, yani zaman, bütün bu dağınıklığa kendine özgü bir düzen vermeye koyulmuş. Saklananlar, saklandıkları yerlerden çıkıp daha önce varlığı hiç bilinmeyen bir haritaya yerleştirilmiş; ortada kalanlar ise yeni bütünlerin içersinde eriyip gitmiş.

Benim bütün yaptığım, onları bu yeni konumlarıyla kâğıda dökmek oldu.

Özgürlüklerine dokunmadım...

A.C.

DOSYASI ÇABUK KAPATILAN BİR ÖLÜM OLAYI

1

Tanınmış tiyatro oyuncusu Raif Ergüç, 13 Kasım'ı 14 Kasım'a bağlayan gece aşırı dozda aldığı uyku hapları nedeniyle ölmüştü.

Adli tabip, boş ilaç şişesinin etiketine baktıktan sonra hapların büyük bir olasılıkla gece saat bir ile iki arasında alındığını, ölümün de sabaha karşı iki buçuk ile üç arasında gerçekleşmiş olabileceğini söyledi.

Polis, yaptığı araştırma sonucunda Raif Ergüç'ün evinde intihardan başka bir olasılığı da akla getirebilecek herhangi bir ipucuna rastlamadı.

Hem Raif Ergüç, yaşamına kendi isteğiyle son verdiğini açıklayan bir mektup da bırakmıştı. Zaten akılları karıştıran tek şey de bu mektup oldu. Çünkü anlaşıldığı kadarıyla Raif Ergüç, bu çok uzun mektupta hangi nedenlerden ötürü intihar *etmediğini* anlatmaya çalışmıştı. İntihar edenlerin bıraktıkları mektuplarda ölümlerinden kimlerin sorumlu olmadıklarının belirtilmesi, alışlagelmiş bir durumdu. Ama, Raif Ergüç'ün yaptığı gibi, ölen kişinin kendini hangi nedenlerden ötürü öldürmediğini açıklamak için bir mektup kaleme alması, o güne kadar böyle olaylarla çok karşılaşmış olan savcıya bile şaşırtıcı gelmişti.

Savcı, olaydan sonraki birkaç gün boyunca ölenin yakın çevresinden erişebildiklerine bu mektubu gösterip düşüncelerini sordu. Ama kafasındaki sorulara herhangi bir yanıt bulamadı. Çünkü Raif Ergüç'ün bıraktığı mektubu okuyan yakınları da yazılanlara bir anlam verememişlerdi.

Örneğin sanat yaşamı boyunca hep başarıdan başarıya koşmuş olan Raif Ergüç, biraz uzunca olan mektubunun hemen başında, *kendine* karşı hep çok kötü bir oyuncu olduğunu, ama intiharının bununla bir ilişkisinin bulunmadığını açıklamıştı. Kendi ifadesiyle “bu mektupta anlatılması çok zaman alacak nedenlerden ötürü”, neredeyse bütün yaşamı boyunca, hatta çocukluk yıllarından başlayarak, hep *oynamıştı*. Fakat bu, yani kendine karşı sürekli oynamış olması, doğuştan var olan bir yeteneğin kendini dışa vurması diye yorumlanmamalıydı. Hayır, Raif Ergüç'e göre bu ikisi arasında, yani kendini bildi bileli genellikle olmayan bir yaşamı kendi sahnelerinde kendine karşı oynaması ile, sonradan tiyatro oyunculuğunu bir uğraş seçmesi arasında, en azından doğrudan bir ilişki yoktu. Kendine karşı oynaması, hep bir tür kaçış yerine geçmişti. Kendine karşı uyguladığı tiyatro yöntemini rahatlıkla katıksız bir *yanılsamacı yöntem* diye de adlandırabilirdi. Çünkü aslında yaşayamadıklarını kendine sergilerken, kurguladığı olaylarla ve tiplerle –en azından temsil süresi boyunca– bütünüyle özdeşleşmişti. Gerçi burada “temsil süresi” söylemi de belli bir kesinlik getirmekten uzaktı. Çünkü Raif Ergüç, yine kendi ifadesine göre, yaşamında olmayanları oyun aracılığıyla en azından bir *sahne gerçekliğine* –elbette kendi özel sahnesinin gerçekliğine!– dönüştürme işini, sonunda yaşamının ne kadarının gerçek, ne kadarının ise oyun olduğunu ayırt edemeyecek kadar ileri götürmüştü. Raif Ergüç bu itirafta bulunduktan sonra, geride bıraktığı mek-

tubu okuyacak olanlardan açıkça özür dilemişti. Zira bu mektup için de aynı durum geçerliydi: Yazdıklarının ne kadarının gerçek yaşamından kaynaklandığını, ne kadarının ise bir *oyun metni* niteliğini taşıdığını da artık ayırt edebilmesi olanaksızdı.

Bu olgu, bir zamanlar Raif Ergüç'ün tiyatro eğitimi görme kararını vermesini de çok güçleştirmişti. Çünkü o aşamaya geldiğinde, ansızın tiyatroyu herhangi bir zaman bir *sanat* diye algılayıp algılamayacağı, dolayısıyla da böyle bir sorumluluğu taşıyıp taşıyamayacağı konusunda kararsız kalmıştı. *Oynamak*, onun için artık yemek, içmek ve uyumak kadar doğal bir konum olup çıkmıştı. O, günlük yaşamın en sıradan olaylarına bile çoğu kez bir *oyuncu* gözüyle bakan biriydi. Üstelik uzunca bir zamandan bu yana bu konumu bir tür kaçış saydığının da bilincindeydi. Kafasında dolanıp duran çetin soru, şuydu: Özel yaşamında kaçışlarını daha da yetkin düzeye getirmek için çaba harcarken edinip geliştirmiş olduğu becerilerden yola çıkarak, kendini bir *sanatçı aday*ı saymakta haklı olabilir miydi?

Gerçi küçüklüklerinden beri iyi taklit yapmaları nedeniyle kendilerine doğal birer tiyatro oyuncusu adayı gözüyle bakanlarla sık karşılaşmıştı. Bu bağlamda kendi yaptıkları da belki taklit etmek diye nitelendirilebilirdi. Çünkü sonuçta başkalarının yaşadıklarını kendi yaşamına taklit yoluyla sokan, kendi yerine çoğunlukla bir *başkasıymış gibi* yaşayan biriydi.

Çocukluk yıllarında, uçsuz bucaksız mutsuz bir aile yaşamı içerisindeyken, kendini sık sık mutlu ailelerin mutlu çocukları yerine koymuştu. İlkgençlik yıllarında, bir erkek olmasına karşın –mektubun daha ilerisinde anlatmaya çalışacağı nedenlerle– kızlara değil, fakat yaşıtı delikanlılara ilgi duymaya başladığında, ya bu yanını yadsıyarak erkekleri, ya da bir erkek tarafından ilk kez

öpölmeyi bekleyen genç kızları taklit etmişti. Para sıkıntısı çektiğı zamanlar kendini her istediğini yapacak kadar varlıklı biri yerine koymuştu.

Raif Ergüç, mektubunda tiyatro eğitime başlamak üzereyken kafasında çöreklenen sorulara konservatuvar-daki eğitimi boyunca da net yanıtlar alamadığını yazı-yordu. Tiyatro bölümünün giriş sınavlarını rahat kazan-mıştı. Ama dört yıllık başarılı eğitimi boyunca, özellikle oyunculuk derslerinin hocalarından başarısının *gerçekler-den kaçma becerisinden* mi, yoksa sanatsal yeteneğinden, yani yaratıcılığından mı kaynaklandığına ilişkin herhangi bir ipucu alamamıştı. Zaten eğitiminin sonunda, sanatçı-lık bağlamında en azından böyle bir eğitimin pek yararlı olmadığı sonucuna varmıştı. İster doğaçlama, ister oyun-culuk dersinde olsun, çoğu hocalar *nasıl* oynanması ge-rektiğini gösterirlerken, kendi böyle'lerine aşırı ağırlık tanıyorlardı. Bu da öğrencilerin olası *özgün* anlatımları-nın gelişmesini engelliyordu. Grup halinde yapılan çalış-malarda Raif Ergüç'ün, bir tür *seri üretimin* amaçlandığı izlenimini edindiğı çok olmuştu. Deneyimlerini, öğren-cilerini kendilerine benzetmek yerine, onlara *kendi* üs-luplarına giden yollarda rehberlik etme doğrultusunda kullanan hocaların sayısı hep çok azdı.

Mektubundan anlaşıldığı kadarıyla Raif Ergüç kafa-sındaki temel soruya, yani gerçekten bir *sanatçı* olup ol-madığına ilişkin soruya sonraki yıllarda, erken gelen bir ünün ardından da yanıt bulamamıştı. Profesyonel an-lamda sahneye ilk çıkışının ardından çabuk sivrilmişti. "Katıksız bir sanat adamı," diye övölmüştü. Sahnedeki oyunculuk başarılarının yanı sıra, ömrü boyunca tiyatro-dan başka bir şey düşünmemesi, tiyatro oyunculüğünün dışında, reklamlar da dahil, en azından parasal bakımdan çok çekici bütün önerileri geri çevirişi de onca takdir edilmesinde hiç kuşkusuz önemli rol oynamıştı. Yaşamı-

nın sahne dışındaki bölümünü sürekli gözlerden uzak tutmuştu. Alışlagelmiş biçimiyle bir *bohem* tavrını hiçbir zaman sergilememişti.

Ama böyle bir tavrı, kendine karşı hep *oynamıştı*, ve mektubunda bunu da açık yüreklilikle itiraf etmekten çekinmemişti. Örneğin gerçek yaşamının gerçek aşklardan, sarsıcı, ama o ölçüde de hayata hayat katan ilişkilerden yana çoraklığına karşılık hayal dünyasında pek çok aşk yaşamış, birlikte olmuş, terk edilmiş ve her terk edilişin geride bıraktığı acıları sonuna değin çekmişti. Ve zamanla hayal dünyasında yaşadıkları da onun gerçeklerinin ayrılmaz parçaları olup çıkmıştı. Öyle ki, neler yaşadıklarıyla övünen genç oyuncularla içki sofralarını paylaştığı kimi akşamlarda, gecenin ilerlemiş saatlerinde, ansızın öfkeye kapılıp, "Sizin yaşadım dedikleriniz, benim hayatımın yanında ancak birer dipnotu olabilir!" diye böbürlenmeyi de neredeyse bir alışkanlık haline getirmişti.

Böyle davranışlar da Raif Ergüç'ün kendi sahnesinde, tek seyircili tiyatrosunda oynadığı oyunların birer parçasıydı.

Evet, bir de işin bu yanı vardı. Yani o, kendine karşı sahnelediği oyunların yazarı, yönetmeni, oyuncusu ve de izleyicisiydi. Belki kafasındaki soruya bir türlü yanıt bulamayışının en önemli nedeni de buydu. İş, kendisinin gerçekten bir *sanatçı* olup olmadığını irdelemeye gelince, yine aynı çıkmazla karşılaşıyordu. Çünkü özel yaşamındaki bu yumaktan tiyatro sahnelerine gerçek anlamda bir *yaratıcılığı* taşıyabildiğinden bir türlü emin olamıyordu. Yıllar boyunca izleyiciler, sahnede onun kimliğinde gerçekte *kimi* alkışlamışlardı? Büyük bir tiyatro sanatçısı *sandıkları*, ama gerçekte kendi yaşamındaki onca acıdan, aşağılanmışlıktan ve aşağılık duygusundan ancak sanki bunların olmadığını oynayarak uzaklaşabilen, mas-

kelerinin ardında üflesen yıkılıverecek bir zavallıyı mı, yoksa kendi trajedileriyle birlikte ve onlara *rağmen* kendini sahnede ayakta tutabilen, dünyayı sahneye taşıyabilen bir büyük sanatçıyı mı?

Gerçek anlamdaki yaratıcılık, geniş ölçüde bir *kendine rağmen*'liği de içermiyor muydu?

Raif Ergüç, bu sorunun yanıtını son mektubunun başına oturana kadar bulamamıştı. Ama mektubunda bu belirsizliğin, intiharına yol açmadığını da önemle belirtmişti.

2

Mektubun tamamını okuduktan sonra savcı, giriş bölümünden sonrasının bir oyunun çeşitli sahneleri olduğu izlenimini edinmişti. Sanki Raif Ergüç ilk bölümde kompozisyonun temel taşı diye nitelendirilebilecek bir olguyu, başka deyişle aslında yaşamı boyunca kendi kendisine karşı oynadığı olgusunu gözler önüne sermiş, onun ardından da bu kompozisyonu açacak sahnelere geçmişti.

Örneğin bu bölümün hemen ardından, evindeki eşyaların eskiliğinin kendini öldürmesiyle bir ilintisinin bulunmadığını belirtmişti. Raif Ergüç'ün o bölümde yazdıklarına göre evdeki koltuk, kanepeler, yemek masası, büfe, sehpa gibi eşyalar, zaten yıllardır eskimekteydi ve kendisi, neredeyse yaşamının o evde geçirdiği her ânında bu eskime sürecine tanıklık etmişti. Dolayısıyla evdeki çevresinin sürekli eskimesi, döşemelik kumaşların renginin giderek atması, koltukların çökmesi, özellikle annesinin sürekli oturduğu koltuğun altından yayların bile sarkmış olması gibi eskime belirtileri, Raif Ergüç'ün günlük yaşamının olağan görüntüleri idi, ve böylesine sıradan görüntüler ile bir intihar arasında herhangi bir

Çok yönlü edebiyatçı
Ahmet Cemal, kültür
hayatımıza unutulmaz
katkılar yapmıştır.

Kadının duraklamış eli, yolunu sürdürecektir. Alnına düşmüş iki tutam saç geriye itilecek, yatırılacak. Ve kadın, aynaya, elli uzun yılın yüzüne çizmiş olduğu haritaya baktığında, o güne kadar hiç gitmediği ülkelerin yolunu bulacak. Bir sabah yeli geceliğinin içine süzülüp bedeninin daha yeni sürülmüş topraklarına can katacak. Sonra, odanın içinde direnen yaşama inat, dışarıdan silah sesleri duyulacak. (...) Silah sesleri sıklaşacak. Merdivenlerden çıkanların ayak sesleri duyulacak. Adam da artık doğrulmuş olacak yatakta. Elini konsoldaki tabancaya uzatacak.

Kıyıda Yaşamak, sevgilere ihanetlerin ödüllendirildiği bir ortamda, yaşadığı kentte sevdikleri tarafından öldürülen birinin hikâyesi. Öldürülüşünü izlemektedir, kıyıdadır. Her şeyi görür. Büyük kentlerin kül rengi yalnızlığı içinde, başını kül rengi bir ölüm için kaldırdığında yanında kimsenin olmayacağını bilmektedir. Yine de, yaklaşan gölgelerden korkmaz; artık görünmez adamdır çünkü. Yersiz yurtsuz bir gece uçucusudur.

